

УДК 633.111.1:631.559

ПРАВДЗИВА І. В., ДЕМИДОВ О. А.Миронівський інститут пшениці імені В. М. Ремесла НААН, 08853, Київська обл., Миронівський р-н, с. Центральне, вул. Центральна, 68
e-mail: irinapravdziva@gmail.com

ВРОЖАЙНІСТЬ СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ (*TRITICUM AESTIVUM* L.) ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ ТА ПОПЕРЕДНИКІВ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Пшениця (*Triticum aestivum* L.) – головна продовольча культура, яка займає провідне місце серед зернових та являється однією з основних культур для харчування людства. Врожайність пшениці обумовлюється спадковими особливостями сорту, ґрунтово-кліматичними умовами так і технологією вирощування. Лише при проведенні сівби в оптимальні строки та правильно підібраних попередніх культур для кожного сорту можливо отримати великі врожаї з максимальними показниками якості. Тому при створенні сучасних сортів дані два аспекти повинні бути враховані при оцінюванні та доборі генотипів – майбутніх сортів.

Мета досліджень – дослідити мінливість урожайності сімнадцяти сортів пшениці м'якої озимої, вирощених за трьома строками сівби після п'яти попередників в умовах Правобережного Лісостепу України.

Дослідження проводили в умовах Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН України (МІП) у 2016/17 – 2018/19 рр. Досліджували сімнадцять генотипів пшениці м'якої озимої ('Подільська' (St), 'МІП Валенсія', 'МІП Вишиванка', 'МІП Княжна', 'Трудівниця миронівська', 'Балада миронівська', 'Вежа миронівська', 'Грація миронівська', 'Естафета миронівська', 'МІП Ассоль', 'МІП Дніпрянка', 'Аврора миронівська', 'МІП Відзнака', 'МІП Дарунок', 'МІП Лада', 'МІП Фортуна', 'МІП Ювілейна') за трьох строків сівби (I – 26 вересня, II – 5 жовтня, III – 16 жовтня) та після п'яти попередників (сидеральний пар, гірчиця, соняшник, кукурудза, соя). Агротехніка вирощування загальноприйнята для зони Лісостепу.

Роки дослідження були контрастними за гідротермічним режимом з нерівномірним розподілом опадів за місяцями. Посушливими були 2016/17 і 2018/19 вегетаційні роки, а більш зволоженим – 2017/18 р. (кількість опадів становила відповідно 78%, 87% та 120% порівняно із середньо багаторічною).

Виявлено значне варіювання рівня урожайності пшениці озимої залежно від умов років досліджень. Умови вегетаційного 2016/17 р. негативно позначились на рівні урожайності пшениці м'якої озимої (2,78 т/га). Умови 2018/19 р. були сприятливішими для отримання урожайності зерна досліджуваних сортів (6,38 т/га) відносно інших років.

У межах років найбільшу варіабельність урожайності відмічали в 2017/18 р. (від 5,09 до

6,65 т/га), найменшу в 2016/17 р. (від 2,49 до 3,05 т/га).

За допомогою ANOVA встановлено істотний вплив умов року вирощування (66,2%) на формування урожайності сортів пшениці м'якої озимої; суттєвий – попередників (12,5%) та строків сівби (6,1%); незначний – генотипу (1,7%), але достовірний.

У середньому за роки досліджень виявили найменше варіювання урожайності (коефіцієнт варіації (CV) < 10%) за строками сівби після попередника сидеральний пар – у сортів 'МІП Вишиванка', 'Балада миронівська', 'МІП Княжна', 'Подільська', 'МІП Валенсія', 'МІП Фортуна' та 'Естафета миронівська'; після гірчиці – у сортів 'Трудівниця миронівська', 'МІП Ассоль', 'МІП Валенсія', 'МІП Ювілейна', 'МІП Вишиванка', 'МІП Княжна', 'Балада миронівська', 'Подільська', 'МІП Лада' та 'Естафета миронівська'; після соняшнику – у сортів 'МІП Фортуна' та 'МІП Валенсія'; після кукурудзи – у сортів 'Трудівниця миронівська', 'Естафета миронівська', 'МІП Фортуна', 'МІП Княжна', 'МІП Ювілейна', 'МІП Вишиванка', 'МІП Дніпрянка' та 'Балада миронівська'.

У середньому за строками сівби та за роками дослідження найбільшу урожайність (6,26 т/га) отримали після попередника сидеральний пар, найменшу (4,35 т/га) – після кукурудзи. Встановлено загальну тенденцію зменшення середньої урожайності у досліді зі зменшенням строку сівби від 26 вересня до 16 жовтня. Але деякі генотипи за роки досліджень сформували істотно найвищу урожайність за сівби 5 жовтня після певних попередників: 'Трудівниця миронівська' (7,52 т/га), 'МІП Ассоль' (7,36 т/га) та 'МІП Дніпрянка' (7,07 т/га) після сидерального пару; 'Вежа миронівська' (5,79 т/га) – після гірчиці, 'МІП Фортуна' (4,74 т/га) – після соняшнику; 'Подільська' (4,82 т/га), 'МІП Фортуна' (4,62 т/га) – після кукурудзи. Отже, для вище вказаних сортів оптимальний був другий строк сівби після наведених попередників.

Таким чином, доведена ефективність використання різних строків сівби та після різних попередників для диференціації генотипів на завершальному етапі селекції.

Ключові слова: урожайність, озима пшениця, строки сівби, попередники, гідротермічні умови, ANOVA.